

Горан Б. Милашин¹
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет
Катедра за србистику

КУЛТУРАЛНО МАРКИРАНА ЛЕКСИКА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ ИЗ УГЛА ЛИНГВОКУЛТУРОЛОГИЈЕ

Драгићевић, Рајна (2024) *Лексиколошка лингвокултурологија*. Нови Сад, Матица српска.

Књига проф. Рајне Драгићевић *Лексиколошка лингвокултурологија*, објављена крајем 2024. године у издању Матице српске, обимна је научна монографија посвећена културално маркираној лексици у српском језику, али је уједно замишљена и као универзитетски уџбеник чији је задатак да студенте филологије детаљно упозна са теоријско-методолошким основама лексиколошког правца у лингвокултурологији, те са најважнијим резултатима лингвокултуролошких истраживања. Овом двојном природом књига истовремено подучава, објашњава, анализира и иновира, постављајући темеље дисциплине коју ауторка именује посебним термином: *лексиколошка лингвокултурологија*. Како се у предговору истиче, она има два изворишта: прво чине професоричине вишегодишње припреме за предавања из предмета Лексикологија 2 и Лингвокултурологија на Филолошком факултету Универзитета у Београду, а друго њени лингвокултуролошки чланци публиковани у домаћим и страним лингвистичким часописима и зборницима. Основна теоријска становишта преузета су из руске лингвокултурологије, али су она употпуњена ауторкиним друкчијим, оригиналним погледима на неке проблеме, те је тако српска лингвистика добила досад најцјеловитији и методолошки најконзистентнији увод у лингвокултуролошка истраживања, односно прву систематску типологију извора и метода лексиколошки заснованих лингвокултуролошких истраживања.

Монографија се састоји од једанаест поглавља, подијељених у мање цјелине, које систематски воде читаоца од теоријских основа до методологије и примјене у корпусним студијама, а структура прати унутрашњу логику развоја

¹ goran.milasin@flf.unibl.org

дисциплине: од концепта културе и њеног односа према језику, преко формирања лингвокултуролошких категорија (концепта, стереотипа, језичке слике свијета), до конкретних извора, као што су рјечници, колокације, прецедентни искази, анкетирање, вербалне асоцијације, појмовне метафоре и књижевност. Из педагошких разлога у књизи се строго раздвајају извори и методе, чиме је добијена помало искривљена слика лингвокултуролошких анализа, будући да се у њима, заправо, обрађени извори и методе прожимају и допуњавају. На крају скоро сваког поглавља приказан је дио студентских истраживања српске културално маркиране лексике, што у великој мјери доприноси обради тема у овој монографији 'јер су студенти изворни говорници српског језика, па га још и студирају, што значи да њихов избор културално маркираних лексема и лингвокултуролошки коментар (који је обавезан део истраживања) није заснован само на теоријском знању стеченом на предавањима већ и на културалној компетенцији изворних говорника' (р.15).

Прво поглавље, *Уводна разматрања* (pp.17–111), отвара преглед размишљања о појму *културе* оних проучавалаца језика који су дали највећи допринос лингвокултурологији. Како запажа ауторка, сва та размишљања обједињује идеја да се појединац учи култури живећи у колективу, гдје од најранијег дјетињства стиче информације о свијету око себе и о начину на који треба вредновати појаве што га окружују, а један од кључних видова упијања културе јесте усвајање и употреба матерњег језика, 'јер између културе и језика постоји нераскидива међузависност' (р.21). У подлози таквог схватања налази се свијест о постојању разноликости култура, упркос чињеници да се културалне заједнице преплићу и утичу једна на другу.

Проф. Драгићевић истиче да се у овој књизи под лингвокултурологијом подразумева дисциплина која се бави везама између савременог језика и културе, тј. модерна лингвистичка грана која свој постанак дугује унутар-лингвистичким разлозима и ванјезичкој стварности. 'Она је настала (1) зато што су се за то стекли друштвеноисторијски услови (реакција на глобализацију), затим (2) због стања у друштвенохуманистичким наукама (које пред крај XX века постају интердисциплинарне), а настаје и (3) као одговор на генеративизам и когнитивизам у лингвистици, који су се деценијама бавили универзалијама у језичком систему под утицајем универзалних законитости когнитивног развоја, па је након доминације ових праваца дошло време да се у фокусу пажње лингвиста нађу језици лингвокултуралних заједница са свим својим специфичностима, али и међујезичким и међукултуралним преплитањима' (р.46). Лингвокултурологија, дакле, проучава савремену слику свијета

једне лингвокултуралне заједнице, а грађа за њена истраживања налази се у свим функционалним стилевима данашњег језика, нарочито у новинарском, књижевноумјетничком и разговорном. Самим тим, она нема исти предмет проучавања као етнолингвистика, која је дијахронијска дисциплина: 'У идеалном случају, етнолингвистику и лингвокултурологију не треба раздвајати јер се пуна слика добија само укрштањем информација из језичке прошлости и језичке данашњице, из дијалеката и књижевног језика, али етнолингвистика, као дијахронијска дисциплина, користи специфичну методологију која није иста као она која се користи за испитивање савременог језика' (р.47). У руској лингвистици јасно се разграничавају лингвокултурологија и етнолингвистика, али се томе, како запажа ауторка, супротставља врло утицајна пољска етнолингвистичка школа, која је свој идентитет изградила преузимајући понешто из обје ове руске школе и додајући неке нове теоријске и методолошке елементе у своје утемељење.

Осим што се дефинишу култура и лингвокултурологија, у уводном дијелу представљају се три најважније школе које истражују везу језика и културе у словенском свијету: руска (московска) етнолингвистичка школа, пољска (лублинска) етнолингвистичка школа и савремена руска лингвокултурологија, објашњавају се базични појмови, попут *концепта*, *стереотипа*, *прототипа*, *лингвокултуре*, *језичке слике свијета*, *лингвокултуралне заједнице*, *антрополоцентризма*, *прецедентног имена*, *прецедентног исказа*, *прецедентног текста*, *лексичке лакуне*, *безеквивалентне лексике*, *примитива* и сл., одређује се садржај означен терминима као што су *конститутивни мит*, *колективни идентитет*, *колективно сјећање*, *културоним*, *идиокултуроним*, *митологема*, *етнокултурни маркери* итд., с тим да се често износе супротстављена становишта различитих аутора. Због свега тога увод ове монографије може се сматрати и важним прилогом учвршћивању теоријско-методолошког оквира лингвокултуролошких истраживања. Из њега се види како намјера ауторке није само да излаже теорију него и да моделује начин научног мишљења у овој дисциплини, при чему јој је једна од основних идеја водиља то да је у лингвокултурологији неопходно испитивати међуутицај културе и језика без обзира на степен културне специфичности, тј. истраживати и културноспецифичне и универзалне концепте.

Друго поглавље, *Речници као извор грађе за лингвокултуролошка истраживања* (рр.113–201), посвећено је, првенствено, улози описних рјечника у истраживању система вриједности и културе једне заједнице. У уводном, теоријском дијелу поглавља ауторка каже да ови рјечници само на први поглед представљају неутралне информаторе о ријечима, а заправо су много више, што

‘најбоље доказује чињеница да су неки од њих били и забрањивани јер нису одговарали моралним и политичким назорима времена у којем су настајали’ (р.114). Такав је случај био са Вуковим *Српским рјечником* (1818) и *Речником савременог српскохрватског књижевног језика* Милоша Московљевића (1966). Након ових запажања, проф. Драгићевић разматра оне елементе рјечника који могу бити носиоци културално релевантних информација, а то су: избор одредница, квалификатори употребне вриједности, дефиниције (у којима се често могу наћи значења мотивисана културом, културолошки коментари, а каткад и одраз мишљења самог лексикографа о неким друштвеним појавама) те примјери којима се илуструју значења лексема.

У наставку поглавља ауторка излаже резултате истраживања неких концепата на језичком материјалу преузетом из различитих рјечника. Прво показује како се из лингвокултуролошке перспективе испитује једна лексема у више рјечника одређеног језика, на примјеру српских лексема *слобода*, *исток*, *запад* и *демократија*, а затим изабрана лексема у одређеном рјечнику једног језика, и то на примјеру лексема *човјек* и *мјесто* у Вуковом *Рјечнику*. Ту износи занимљив закључак: ‘И то је оно што оставља посебан утисак – како год да се анализира Вуков *Рјечник*, која год скупина лексема да се из њега издвоји и обради, и то по било ком критеријуму, увек се добија разноврсна а целовита слика Вуковог света, као да и најмањи део носи особине целине, баш као што зрнце песка има све особине гомиле песка’ (р.155). Након тога проф. Драгићевић објашњава како изгледају лингвокултуролошка истраживања изабране лексеме у више рјечника двају језика, а опредјељује се за лексему *каша*, којом се именује првобитно и главно јело Словена, те приказује дио свог истраживања ове лексеме на језичком материјалу из српских и руских рјечника. Наредна два сегмента посвећена су лингвокултуролошким анализама тематских група лексема – у изабраном рјечнику једног језика, на примјеру имена мјеста, занимања, мјере и људи у *Речнику косовско-метохиског дијалекта* (1932, 1935) Глигорија Елезовића, и у изабраним рјечницима двају језика, на примјеру назива за мјере у лексикографским дјелима *Речник наших старих мера (у току векова)* (1961–1974) Милана Влајинца и *Объяснительный словарь старинных русских мер* (2017) Галине Јаковљевне Романове. Цјелину затвара преглед студентских истраживања културално маркираних лексема у дескриптивним рјечницима савременог српског језика. Кључна теза овог поглавља јесте да рјечник није само инвентар ријечи него и културни документ, у којем се огледају вриједности, идеолошки оквири и појмовни системи једне заједнице.

У трећем поглављу, *Колокације као извор за лингвокултуролошка истраживања* (pp.203–263), ауторка најприје говори о електронским корпусима као извору грађе за дистрибутивну анализу лексичких јединица, а након теоријских запажања о колокацијама и њиховом значају за лингвокултуролошка истраживања представља дистрибутивну анализу придјева којима се означава температура у српском, македонском, руском и другим језицима, при чему су у фокусу придјеви из топлог дијела температурног спектра (срп. *млак, топао, врућ, врео*; мак. *млак, топол, жежок, врел*; рус. *жаркий, знойный, горячий*; швед. *varm, het*). Том анализом потврђено је да су значења изабраних температурних придјева антропоцентричне природе, да се температурни придјеви метафорички и метонимијски често доводе у везу са љубављу и сексуалношћу, да је прави антоним српском придјеву *хладан* лексема *врућ*, а не *топао* итд.

Наредни сегменти поглавља доносе приказ дистрибутивне анализе лексеме *каша* у електронском корпусу SrWaC и лексеме *граница* у електронском корпусу СрпКор. Ове анализе показале су да се статус неке лексеме у лексичком систему не мјери само богатством значења, деривата и израза које је произвела већ и њеним „дубинским” утицајем, који се огледа у способности лексеме да говорницима постане еталон – мјера за неку вриједност. Тако се закључује да лексема *каша* спада у кључне ријечи српске културе, лингвокултуролошке концепте и базичну лексику српског језика. Она нема богату полисемну структуру, деривационо гнијездо и фразеолошки систем као већина лексема из основног лексичког фонда српског језика, али о базичности ове лексеме у лексичком систему свједоче: проширивање њеног значења до нивоа подспецификованости, способност да означава толико базичан појам као што је агрегатно стање и да тиме „разруши” тријаду *гасовито – течно – чврсто*, те способност да буде еталон за јело/храну, али и за било какву густу масу. Кад је ријеч о лексеми *граница*, корпусна анализа показала је да се њена прототипска значења повезују са простором, али да постоје и границе у различитим апстрактним доменима. Сви ови домени упућују на то да границе успоставља човјек, а да ‘извориште имају у идеологији, интелекту, култури, обичајима, предрасудама, развоју цивилизације’ (p.240). Цјелину о колокацијама као извору грађе за лингвокултуролошка истраживања наставља сегмент о експресивним конструкцијама којима се исказују емоције, а које су ексцерпирани из РСАНУ и РМС (нпр. *облачак туге, искрица среће, ватра љубави, пожар мржње, кап страха, румен стида* и сл.), а заокружује сегмент о намјенским корпусима, и то на примјеру корпуса одабраних за истраживање концепата ИСТОК и ЗАПАД, односно СЛОБОДА у српском језику. Ово је поглавље, између осталог, значајно

због тога што доказује да се културалне разлике могу емпиријски потврдити и статистичким методама, што лингвокултуролошке анализе свакако чини објективнијима, а основна идеја јесте да су колокације драгоцен извор грађе за лингвокултурологију уколико им се правилно приступи.

Четврто поглавље, *Прецедентни искази као извор за лингвокултуролошка истраживања* (pp.265–305), бави се значајем који у лингвокултурологији имају фразеологизми, пословице, изреке и остале општепознате језичке јединице у форми реченице. Ауторка истиче да лексикологу фокус мора бити на лексици коју је народ често понављао и којој се стално враћао: ‘Зато је задатак лексиколога (1) да одреди најфреквентније лексеме у прецедентним исказима; (2) да протумачи концептуализацију појмова који су именовани најучесталијом лексиком у прецедентним исказима, као и културалне и историјске наносе које ти појмови садрже; (3) да одреди статус такве лексике у мрежи културално маркираних лексема, тј. да одговори на питање припадају ли оне језгру или периферији концептосфере – константама, лингвокултуролошким концептима или периферијској културалној лексици’ (p.266). Након објашњења суштинске разлике између лексиколошког и фразеолошког приступа овој врсти грађе, у првом сегменту овог поглавља говори се о лингвокултуролошкој фразеологији, затим о компаративним лингвокултуролошким истраживањима фразеологизама, те о универзалности и националној специфичности фразеолошких јединица.

Наредни одјељак посвећен је дијахронијским истраживањима прецедентних исказа. Помоћу њих, сматра проф. Рајна Драгићевић, могу се уочити промјене у језичкој слици свијета неке лингвокултуралне заједнице, а како би то илустровала, наводи дијелове своје анализе српских пословица које је у *Беседовнику*, објављеном у Млещима 1810. године, изложио свештеник Вићентије Ракић. Послије тога ауторка говори о народним пословицама у лингвокултуролошким истраживањима, тј. о компаративним истраживањима народних пословица, о пословицама и антипословицама, али и „само пословичким ријечима”, какве су *батаљка*, *оплећак*, *упоћак* итд. У четвртном сегменту поглавља пажња се поклања концепту БОГА у српским народним пословицама, а неки од закључака јесу да се Бог у пословицама персонификује, да се човјеков однос са Богом представља тројако: ‘кроз директан однос између човека и Бога, при чему човек моли за себе; кроз однос између човека и Бога, када човек моли за своје пријатеље и непријатеље, и кроз однос између два човека у којем се један другом обраћају поздравима, жељама, благословима, заклетвама, клетвама, а Бог се моли да саговорника награди или казни’ (p.298), те да се у пословицама о Богу може уочити својеврсни смисаони раскол. На

крају поглавља приказани су занимљиви резултати студентских истраживања културално маркираних лексема српског језика у прецедентним исказима.

Предмет разматрања у петом поглављу, под насловом *Еталони као извор за лингвокултуролошка истраживања* (pp.307–324), јесте значај који у лингвокултурологији имају приједлошко-падежни фразеологизми (нпр. *од јутра до мрака, од малих ногу* и сл.) и поредбени фразеологизми или еталони (нпр. *добар као аићео, трчати као зец* и др.). Ријеч је, дакле, о фразеолошким јединицама које не спадају у реченице, а важне су за испитивање језичке слике свијета одређене лингвокултуралне заједнице. Поглавље почиње напоменама о структури и значењу таквих језичких јединица, затим се представљају два компаративна рјечника еталона: *Хрватско-славенски рјечник поредбених фразема* (2006) и *Хрватско-романско-германски рјечник поредбених фразема* (2016), а након тога наводе се још нека запажања из компаративних анализа еталона. Слиједи сегменти о томе како се од поређења долази до поредбеног фразеологизма, како се може утврдити степен „еталоничности”, те о томе које се јединице називају *таутолошким фразеосхемама*. И ово се поглавље завршава прегледом студентских истраживања.

Шесто поглавље, *Анкетирање у лингвокултуролошким истраживањима* (pp.325–375), отвара сегмент посвећен предностима и недостацима анкетирања као технике у лингвокултуролошким истраживањима. Ауторка истиче да се анкетама могу добити подаци који указују на језичке тенденције, а погодни су за квантитативну и квалитативну обраду, али да анкетирање има и своје слабе стране, које се огледају у томе што је тешко сачинити репрезентативан узорак испитаника, добро формулисати питања, али и исправно и објективно тумачити одговоре. ‘Заключујемо да испитивач мора стећи одређено искуство како би могао да се користи анкетирањем као методом’ (p.328).

У наставку поглавља које се бави употребом анкета у лингвокултурологији ауторка детаљно описује неколико великих међународних славистичких пројеката чији је главни задатак да се преко емпиријских истраживања реконструира језичка слика свијета говорника различитих језика. Прво се представља међународни пројекат ЕУРОЈОС, који је организовао и њиме руководио пољски лингвиста Јежи Бартмињски, а циљ је био да се испитају вриједности Словена и њихових сусједа, тј. да се одреди значење лексема којима су исказане вриједности, али и да се опише како говорници једног језика разумију и вреднују дате појмове. Читаоци сазнају које су кључне фазе истраживања, колико су српски лингвисти дали допринос општем корпусу података о словенској слици свијета, а потом се приказују и конкретни резултати којима је

сама ауторка књиге обогатила пројекат, преко анкетних испитивања концепата СЛОБОДА, ИСТОК, ЗАПАД и ДЕМОКРАТИЈА у српској лингвокултуралној заједници. Ови дијелови служе и као практичан водич: будући истраживачи могу видјети разноврсне типове питања која се могу поставити у упитницима, начине обраде прикупљених одговора и методе извођења културолошки релевантних закључака. Даље се описује међународни пројекат о комуникационом понашању Јосифа Абрамовича Стерњина и сарадња српских лингвиста са овим познатим руским истраживачем, а нарочита пажња поклања се ауторкином упоредном истраживању српског и руског комуникационог идеала, чији је један од важнијих закључака то да говорници српског језика код саговорника првенствено цијене умијеће слушања, толерантност, искреност, спремност да савјетује и др. На крају се представља међународни пројекат израде вишејезичног рјечника бионима који води Николај Данилович Гољев, а у коме са српске стране учествују проф. Рајна Драгићевић и проф. Софија Милорадовић. У оквиру овог сегмента детаљно је приказана анкета од четири питања којом су прикупљани подаци о десет одабраних назива за биљке и животиње: *вук, магарац, зец, врана, мува, миш, п(иј)етао, ружа, теле и јабука*. Поглавље се завршава низом примјера студентских истраживања у којима је коришћена упитничка метода, уз преглед концепата које су студенти најчешће бирали за своје мале анкетне пројекте.

Седмо поглавље, *Вербалне асоцијације као извор за лингвокултуролошка истраживања* (pp.377–426), састоји се од неколико цјелина. У првом сегменту доноси се кратак осврт на историјат изучавања вербалних асоцијација, а затим се говори о структури асоцијативне анкете, односно о *ријечима-дражима (стимулусима)*, на које испитаници одговарају *ријечима-реакцијама (асоцијацијама)* – првим ријечима које им падну на памет. Ту се објашњавају појмови попут *асоцијативног поља, оmissија, идиосинкратичних одговора* и др., те наводе различите подјеле вербалних асоцијација. Трећи сегмент овог поглавља посвећен је *Асоцијативном речнику српскога језика* (2005) и *Обратном асоцијативном речнику српскога језика* (2011) – мотивима за настанак овог рјечничког комплекта, прикупљању грађе, узорима, избору и броју ријечи-дражи, структури рјечничког чланка итд., а затим и о лингвокултуролошким подацима који се ту могу пронаћи и истраживањима у којима је већ искоришћен тај језички материјал (то су, нпр., испитивања родбинских односа, носилаца особина и др.). У посебној цјелини говори се о *Словенском асоцијативном рјечнику* (2004) и његовој функцији у освјетљавању тзв. језгра језичког сазнања. Као примјере компаративних лингвокултуролошких анализа вербалних асоцијација ауторка

наводи три своја истраживања: упоредну анализу асоцијативног поља стимулуса ВУК у српском и руском језику, упоредну анализу концепта БУДУЋНОСТИ у језичкој слици свијета дјеце и одраслих у српској лингвокултуралној заједници, те упоредну анализу етнокултурних стереотипа говорника српског и њемачког језика на материјалу вербалних асоцијација. Као и у већини претходних поглавља, на крају су дати примјери студентских радова у којима је коришћена иста метода, односно лексема које су студенти србистике изабрали за анализу и неки закључци до којих су дошли примјењујући асоцијативну методу.

Наредно поглавље, *Појмовне метафоре као извор за лингвокултуролошка истраживања* (pp.427–477), разрађује идеју о дубокој и плодној вези лингвокултурологије и когнитивне лингвистике. Лингвокултурологија је, како ауторка наглашава, из когнитивне лингвистике преузела и предмет истраживања – проучавање концептуализације и категоризације стварности из перспективе говорника. Разлика је само у томе што когнитивисти трагају за универзалним основама концептуализације и категоризације реалности које се темеље на заједничким когнитивним способностима човјска, а лингвокултуролози трагају за специфичностима ових фундаменталних когнитивних процеса које су карактеристичне за представнике једне лингвокултуралне заједнице. Ипак, и овдје се подвлачи како задатак лингвокултурологије није да по сваку цијену проналази и истиче специфичности неке заједнице: 'Међу важне закључке спадају и они који су у вези са изостанком различитости једне заједнице у односу на другу (или друге) у вези са концептуализацијом стварности' (p.428).

С обзиром на то да је појмовна метафора један од кључних извора за реконструкцију начина на који човјек концептуализује свијет око себе, проф. Рајна Драгићевић у овом поглављу пажњу посвећује културним специфичностима појмовне метафоре са становишта когнитивне лингвистике. На конкретним примјерима показује интеркултуралне и интракултуралне разлике, као и промјенљивост метафоричке концептуализације током времена. Између осталог, читаоци се упознају с тим како се концептуализује БИЈЕС у енглеском, јапанском и зулу језику, те како се с временом мијењала метафоричка слика ПРИЈАТЕЉСТВА у енглеском и српском. У наставку поглавља даје се још низ примјера лингвокултуролошких истраживања у којима су се појмовне метафоре показале као корисно оруђе за изучавање утицаја културе на језик, а нарочито је интересантан сегмент посвећен замрзнутим појмовним метафорама у етимологији неких лексема. Савремена српска језичка слика свијета анализирана је на два начина: од изворног ка циљном домену (на примјерима метафора БРАКА и РАТА у политичком дискурсу) и од циљног ка изворним

доменима (на примјерима метафора чији су циљни домени ДЕМОКРАТИЈА, АУТОМОБИЛ, ЧОВЈЕК у дигитално доба итд.). Веома је занимљив и одјељак о чувеном српском математичару Михаилу Петровићу Аласу и његовом интуитивном бављењу метафором.

Много пажње у овом поглављу посвећено је и питању израде рјечника појмовних метафора, значајног и за когнитивну лингвистику и за лингвокултурологију. Јасно је да би овај речник дуго настајао, јер иза пописа појмовних метафора за сваки концепт мора стајати научно истраживање на језичкој грађи, али сваки његов део, свака шира хијерархија која би била исцрпно приказана, представљала би значајан допринос концептуалној лексикографији, когнитивној лингвистици, али и науци о сазнању' (р.471). Иако говори о рјечнику појмовних метафора српског језика, ауторка је свјесна чињенице да би то био универзални рјечник, лексикографско дјело које би важило за већину језика. У завршном сегменту поглавља дат је преглед студентских истраживања културално маркираних лексема на основу појмовних метафора. Студенти су показали да се за појмовним метафорама може трагати у часописима, на друштвеним мрежама, у пословицама, фразеологизмима, вербалним асоцијацијама, па чак и у описним рјечницима.

Девето поглавље, *Књижевна дела као извор за лингвокултуролошка истраживања* (рр.479–508), полази од тога да језички садржаји свих функционалних стилова, укључујући књижевноумјетнички, могу бити погодни за лингвокултуролошке анализе. Ауторка то показује на два своја истраживања. У првом од њих говори се о снази оца и сина у српској слици свијета реконструисаној на основу језичког материјала из ауторске и народне поезије, те података добијених анализом српских народних пословица и вербалних асоцијација. 'Иако подаци пружају привид о томе да отац може бити јачи од сина, да син може бити јачи од оца и да могу бити подједнако снажни, стереотипна слика тог односа подразумева моћног, доминантног оца са богатим животним искуством и незрелог сина, који је слабији од оца чак и онда када му отац допусти да га надјача' (р.490). Друго истраживање, које, за разлику од претходног, није усмјерено на садржај, него на језик и стил књижевног дјела, за предмет има појмовне метафоре реализоване у пет прича Горана Петровића. Теоријско-методолошки оквир овог истраживања представља когнитивна поетика, при чему се за анализу Петровићевих метафора најадекватнијом показала теорија концептуалне интеграције. Испоставило се да овај писац у својим причама чешће опредмећује него што персонификује свијет идеја и других апстракција.

Основна идеја уткана у ово поглавље јесте да је књижевност богат резервоар културалних наратива.

У десетом поглављу, под насловом *Масовне језичке манифестације као извор за лингвокултуролошка истраживања* (pp.509–531), говори се о томе како све популарније језичке манифестације, као одраз тренутка у којем живимо, могу понудити материјал за освјетљавање савремене језичке слике свијета. Послије кратког прегледа праксе бирања „ријечи године” у различитим земљама, уз истицање добрих и лоших страна таквих манифестација, ауторка се задржава на два домаћа избора која је покренуло Друштво за српски језик и књижевност Србије: *Избор за реч која је обележила 2022. годину* и *Избор за најлепшу реч српског језика*. У ријечима које су пристигле за први избор јасно се огледа дух времена: завршетак пандемије, враћање уобичајеним обавезама, повратак у школу (*буђење, животворност, здравље, исц[ј]ељење, оздрављење, препород* итд.), односно рат у Украјини и нестабилна ситуација (*инфлација, поскупљење, раскол, рат, страх, туга* и др.). Као ријеч која је обиљежила 2022. годину издвојена је именица *исц(ј)ељење*. С друге стране, избор за најлепшу ријеч српског језика даје позитивнију слику: ученици основних и средњих школа најчешће су наводили ријечи *љубав, породица, срећа, мајка, хвала* и сл. ‘Учесталост ових одговора указује на чињеницу да речи у вези са породицом и породичним односима још увек представљају, по свему судећи, кључне речи српске културе’ (p.521). Као најлепша ријеч издвојена је именица *праскозорје*. Подаци из овог избора откривају и ко је дјецу научио најлепшим ријечима, који писци су на њих највише утицали, због чега им неке ријечи звуче посебно лијепо и сл. У једном сегменту поглавља представљен је и занимљив *Речник сувишних речи* (2019) Гордане Ђерић. То је књига гдје су сакупљене лексеме према којима говорници српског језика осјећају изразиту одбојност, односно лексичку антипатију. Међу њима су глаголи типа *искомуницирати, испозирати, испоштовати* итд., али и, изненађујуће, именица *култура*. Проф. Рајна Драгићевић сматра да већину ријечи у овом рјечнику повезује нелагодност коју осјећамо под теретом празнословља.

Посљедње, једанаесто поглавље у књизи представља *Закључак* (pp.533–540). У њему ауторка сумира своје погледе на лексиколошку лингвокултурологију, коју сматра лексиколошком поддисциплином, а још једном наглашава схватање којим су проткане све претходне цјелине: утицај културе на језик може се уочити на свим језичким нивоима, а предмет лексиколошке лингвокултурологије јесу лексеме, саме по себи и у одређеном контексту. Њена методологија, коју су развили лексиколози како би идентификовали и описали

лингвокултуролошке концепте из своје перспективе, разликује се од методологије фразеолошке лингвокултурологије и етнолингвистике. Закључак књиге је информативан, али и охрабрујући у истраживачком смислу: ауторка позива на даљу реконструкцију српске језичке слике свијета из лексиколошког аспекта, на израду лингвокултуролошког рјечника, на развој методологије и активно укључивање студената у истраживачки процес.

Допринос монографије *Лексиколошка лингвокултурологија* уочава се на више нивоа: теоријско-методолошком, емпиријском и педагошком, али се може говорити и о културолошком значају, будући да се њоме успоставља један могући модел националне лингвокултурологије. Проф. Рајна Драгићевић написала је књигу која ће постати незаобилазна у лингвокултуролошким истраживањима – чињеница да се у њој не само прегледно износе постојећа знања него и постављају темељи нове лексиколошке поддисциплине чини је незамјенљивим ослоном за све који се баве језиком, културом, идентитетом и сл. Књига је драгоцјена и као прилог разумијевању српске културе: показује како се менталитет, историја, вриједности и савремени трендови одражавају у нашој лексици, фразеологији, прецедентим исказима, асоцијативним пољима, метафорама итд. Управо тиме књига испуњава оно што ауторка најављује у уводу – доноси ‘један од могућих увида у везу између културе и језика, имајући у виду и уважавајући и друге приступе’ (р.16). По свему судећи, *Лексиколошка лингвокултурологија*, замишљена, прије свега, као допринос лексикологији, захваљујући комбинацији теоријске конзистентности, емпиријске поткријељености и педагошке јасноће, дуго ће остати референтна, и то не само у домаћој лингвистици.